

*Мазур О. В.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри теорії та практики галузевого перекладу
Херсонського національного технічного університету*

*Сторожук О. І.,
студент
Херсонського національного технічного університету*

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ ТЕРМІНИ В ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ: ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТИ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню функціональних особливостей термінів сільського господарства в текстах публіцистичного стилю, релевантних для перекладу. Серед жанротворчих особливостей текстів публіцистичного стилю особливе місце належить його лексичній наповненості, в т. ч. термінологічній. У статті описуються основні функціональні особливості вживання термінів галузі сільського господарства у статтях публіцистичного стилю, релевантні для їх адекватного відтворення в англо-українському перекладі. Точність та стилістична нейтральність термінів дає змогу точно та стисло висловлювати поняття з галузей наукової та технічної діяльності людини, зокрема, з сільського господарства, тобто термін, насамперед, виконує інформативну функцію в публіцистичних текстах аграрної тематики. Однак необхідність донесення інформації не тільки швидко та достовірно, а й доступно та цікаво висвітливши тему широкому читацькому загалу, що постає перед автором статті, реалізує прагматичну функцію публіцистичного тексту загалом та використання вузькогалузевої термінології зокрема. Сільськогосподарча термінологія, своєю чергою, вводить певні обмеження у стилістику публіцистичного тексту, переміщуючи акцент із прагматичного впливу на читацьку аудиторію на інформативність тексту статті в межах обраної тематики. Широка тематична розгалуженість сільськогосподарчої термінології та долучення термінології з суміжних наук поряд із введенням нових понять становлять проблему пошуку словникових еквівалентів для термінологем, використаних з інформативною метою. Водночас терміни, використані з прагматичною метою, а особливо такі, які набули додаткових контекстуальних значень, потребують знаходження оказіональних лексичних відповідників та/або перекладу в інший спосіб, серед яких є компенсація, контекстуальне розтлумачення та інші види лексико-семантичних трансформацій.

Ключові слова: переклад, термін, публіцистичний стиль, функція, інформативність, прагматика, еквівалент, трансформація.

Постановка проблеми. Публіцистичний текст важко уявити без наявності в ньому термінів, що пояснюється призначенням подібних текстів: якнайшвидше відреагувати на події сьогодення та проінформувати про них найширше коло читачів. Останніми роками у пресі різко зросла чисельність термінологічних лексичних одиниць на позначення науково-технічних понять, що разом із першочерговістю обговорюваних проблем охорони природи та довкілля зумовило широке використання термінології природознавства, екології, біології, агрономії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика відтворення сільськогосподарчої термінології в перекладі цікавить науковців вже понад шість століть. Так, наприклад, каталонський перекладач Феррара Сайоль (XV ст.), перекладаючи працю Палладія «Про сільське господарство», пише у вступі про переклад спеціальних термінів, закликаючи до точної передачі змісту адекватними засобами рідної мови [9, с. 11–12]. Сучасні дослідники Т. Кияк, А. Науменко, О. Огуй [9], Л. Білозерська, Н. Возненко, С. Радецька [3], В. Карабан [8] розглядають термінологію, в тому числі сільськогосподарчу, як об'єкт перекладу; питання вмотивованості термінів досліджували О. Білінова [3] та Л. Костенко [10]; соціолінгвістичні аспекти термінології вивчали А. Дяков, Т. Кияк, З. Куделько [6]; А. Белогуб [2] розглядає термінологію в етнокультурному розрізі, Х. Штребель, Л. Хоменко, О. Кобжев, В. Борисова, уклали багатомовні словники з термінології різних галузей сільського господарства. Наявність новітніх науково-теоретичних розвідок та лексикографічних джерел свідчить про актуальність обраної нами теми дослідження. Втім, питання перекладу сільськогосподарчих термінів у публіцистиці ще не знайшло відповідного теоретичного осмислення, яке б підсумовувало накопичений практичний досвід у відтворенні цієї термінологіки в публіцистиці.

Метою статті є визначення основних функціональних особливостей термінів галузі сільського господарства в публіцистичних текстах, що здійснюється шляхом виконання таких завдань: встановити основні жанрово-стилістичні особливості тексту публіцистичного стилю, які уможливають, зумовлюють та регламентують використання в них сільськогосподарчої термінології; встановити основні функції термінів галузі сільського господарства в статтях публіцистичного стилю та, відповідно, запропонувати найбільш адекватні способи їх перекладу, зумовлені виконуваною ними в тексті функцією.

Виклад основного матеріалу. У стилістичній системі мови публіцистичний стиль посідає проміжне становище між розмовним, з одного боку, та офіційно-діловим і науковим – з іншого [12, с. 75–78]. Як зазначає І. Бублик, комунікативною задачею публіцистичного тексту є передача адресату когнітивної інформації, тобто нових знань, та емоційної інформації стосовно оцінки того, про що розповідає в статті автор. З одного боку, головним задумом публіцистичного тексту є повідомлення фактів про явища, події та людей, з іншого, ці факти подають із певної точки зору [5, с. 106].

Дослідниця Т. Заводська розділяє газетні жанри на три групи: інформаційні, аналітичні та художньо-публіцистичні. Аналізуючи їх, вона зазначає, що найбільш схильними до просторіч є жанри, в основі яких лежить інформаційна функція [14, с. 186–187]. В залежності від жанру на перше місце виходить або експресія, або стандарт. Якщо ціллю інформаційного повідомлення є створення певного відношення до інформації, то на перший план виходить експресія (частіше за все це простежується в памфлетах, фейлетонах та інших жанрах). У жанрі газетної статті, яка прагне досягти максимуму інформативності, переважають стандарти. Відповідно, серед основних мовленнєвих особливостей публіцистичного стилю варто зазначити неоднорідність стилістичних засобів, використання спеціальної термінології та емоційно забарвленої лексики, поєднання стандартних та експресивних засобів мови, використання конкретної лексики [7, с. 67].

Сучасне мовознавство розглядає **термін** як слово або словосполучення, яке виконує суто номінативну функцію, функцію найменування спеціального поняття [15]. Терміни існують у межах певної термінології, тобто входять у лексичну систему мови, але лише за допомогою конкретної термінологічної підсистеми. На відміну від загальноживаного слова, значення терміна не пов'язано з контекстом. У межах цієї системи понять термін в ідеалі має бути однозначним, систематичним і стилістично нейтральним [15]. Проте використані в публіцистиці терміни часто набувають контекстуальних значень, відмінних від прямих словникових відповідників, про що йтиметься далі.

У сучасних засобах масової інформації активно використовується термінологічна лексика різноманітних галузей людських знань. Вчені Ци Ванчжі і Шен Хайбо в своїй книзі «Терміни в сучасній російській газеті» зазначають, що склад термінологічної лексики в газетних текстах постійно оновлюється, тому що в мові газети відображаються живі процеси, що відбуваються в житті: з розвитком науки і зміною суспільних відносин фіксуються нові слова і нові терміни [15].

У засобах масової інформації використання термінології простежується переважно в групі інформаційних жанрів: нарисі, репортажі, звіті, інтерв'ю. Всі вони відрізняються оперативністю, наявністю в матеріалах подієвого приводу, розглядом окремого факту, явища. Такі тексти виступають носіями оперативної інформації, дають змогу відстежувати значущі події тієї чи іншої сфери діяльності [15]. Оскільки головну роль у таких текстах відіграє повідомлення, можна стверджувати, що термін у них використовується в прямому значенні, виконуючи безпосередньо функції передачі інформації, передачі знань, популяризації наукових знань та опосередковано гносеологічну (пізнавальну) функцію, популяризуючи нові для читача знання [11, с. 213].

Функція передачі інформації реалізується, якщо терміни служать у газеті свідченням достовірності повідомлення і живляються в своєму термінологічному значенні з метою передачі об'єктивної інформації. Відповідно, такі терміни перекладаються словниковим еквівалентом. Наприклад: *“Among these is that the annual **growing season** of central England has increased by an average of around five weeks since the late 19th century”*. [18, с. 127] – *Згідно з дослідженнями, щорічний **вегетаційний період** у центральному регіоні Англії, починаючи з кінця 19 століття, зріс у середньому на 5 тижнів* (тут і далі переклад наш. – О. С.).

У цьому прикладі ми бачимо використання терміна «**growing season**», в якого словниковим еквівалентом є «**веге-**

таційний період», який не має омонімів, тому сприйметься реципієнтами однозначно.

Функція популяризації наукових знань покликана підвищувати освітній рівень читачів шляхом звернення до актуальних питань сучасної науки. Варто зазначити, що в науково-популярних текстах переважає прагматична установка на виклад читачеві-неспеціалісту наукових знань у популярній, захоплюючій формі. Газета є засобом інформації та переконання. Вона розрахована на велику та неоднорідну аудиторію, яку треба втримати та привабити до читання [1, с. 181]. Тобто публіцистика виконує теоретико-пізнавальну та стимулююче-мотиваційну (заохочувальну) функції [11, с. 210, 211]. Наприклад: *“<...> This approach calls for a massive change of attitude, but is a brilliant alternative to downsizing. **Permaculture** or ‘permanent agriculture’ incorporates many aspects of sustainable living”* [16, с. 117] – *<...> Цей підхід потребує значних змін із боку ставлення до нього, проте є чудовою альтернативою зменшення розміру саду. **Пермакультура**, або ж перманентне сільське господарство, об'єднує багато аспектів екологічної життєдіяльності.*

У цьому прикладі ми можемо простежити використання термінів, які, по-перше, покликані поповнити знання читача про нові технології та їхні назви (інформативна функція), по-друге, приваблюють читача наданням «рецепту» нестандартного рішення проблем, з якими він, можливо, стикався, поясненням суті нововведень та заохоченням до змін (стимулююче-мотиваційна функція).

У науково-публіцистичних текстах терміни потребують найбільш семантично точного перекладу. Оптимальний метод перекладу термінології полягає у виділенні в мові перекладу терміна-еквівалента до лексеми мови оригіналу. Як стверджує С. Топіліна, застосування цього методу можливе, якщо країни мов оригіналу та перекладу досягли однакового наукового, технічного або суспільного рівня розвитку [14, с. 2].

*“G. latifolium established from **stem cuttings** grow and mature in twelve months. **Flowering** was initiated in late January and went on through March. Day temperatures at this period in the region ranged between 32°C–37.5°C”* [20, с. 2]. – *G. latifolium вирощена шляхом **стеблового живцювання**, період розвитку та дозрівання становив дванадцять місяців. Цвітіння розпочалося наприкінці січня та продовжувалося протягом березня. Різниця денних температур у цей період становить 32° С–37.5° С. У цьому разі, оскільки ми маємо справу з публіцистичним текстом інформаційного спрямування, який тяжіє до наукового стилю, можна побачити численні терміни (“**stem cuttings**”, “**flowering**”), які подаються без дефініції. Це пояснюється тезаурусом цільової аудиторії цитованої статті. Відповідно, жанрово-стилістичною домінантою такого тексту є інформативність, що регламентує обмеженість у використанні стилістично забарвленої лексики і, відповідно, усі терміни перекладаються словниковими еквівалентами за контекстом, зберігаючи точність та ясність висловлювання.*

Задля пояснення вузькоспеціального терміна автор публіцистичного тексту інколи вводить до тексту дефініцію – відрізок тексту, що розкриває зміст наукового поняття, представленого терміном, який зможе дати відповідь на питання, що означає термін. Такий прийом, використаний в оригіналі, значно полегшує вибір словникового еквівалента у разі термінологічної омонімії. Наприклад: *“In all cases, **prune back flush** to a major branch or the main trunk for a more natural look. This is called ‘**crown lifting**’ and can continue throughout the life of a tree*

to help reduce the density of shade underneath” [17, с. 82] – У будь-якому разі обрізайте нижні пагони аж до материнської гілки чи стовбура, щоб створити більш природній вигляд. Це називається «**підйом крони**», і його можна повторювати впродовж усього життя дерева, щоб зменшити кількість тіні під ним. У цьому прикладі ми можемо бачити, як автор вводить термін, який може бути незрозумілим для читача. Він бере його в лапки та надає пояснення до нього. Таким чином, непідготовлена аудиторія зможе поповнити власний словник новим терміном, а авторіві буде легше «розмовляти» з читачами, оскільки зникає потреба у подальшому повторному використанні пояснень для використаного раніше терміна.

Інформацію треба організувати таким чином, щоб її можна було стисло та швидко передати, повідомити найголовніше [1, с. 181]. Стилистичні особливості залишаються майже однаковими для англійської та української мов. Усі газетні жанри характеризуються загальними формами реалізації стислості: компресією інформації та передачею певної частини повідомлень імпліцитно. Наслідком стислості стає економія мовних засобів за рахунок комунікативно менш важливих фрагментів повідомлення. Терміни якнайкраще відповідають цілі словесної компресії інформації, особливо такі, які наводяться в текстах статей без пояснень, наприклад: “Collect as much rain as possible in water butts and use **drip irrigation systems** to direct the water exactly where it’s needed” [18, с. 128] – Використовуйте бочки для збирання дощової води та застосовуйте **системи краплинного зрошення**, щоб направити воду до місць, де вона необхідна. У цьому прикладі використано термін «**drip irrigation systems**» – **системи краплинного зрошення**. Очікується, що читач вже добре знайомий із певною термінологією, тому відсутність потреби у поясненнях.

Як зазначалося вище, особливістю публіцистичного тексту є також комунікативна загальнодоступність. В ідеалі тексти публіцистичного стилю спрямовуються на певну аудиторію: вони мають певний обсяг, що не навантажує читача зайвою інформацією. Публіцистичний текст звертається до широкої аудиторії та має урахувати її інтереси. Створення тексту відбувається з метою досягти найбільш повного донесення змісту тексту до читача за допомогою його плану вираження. Наслідком цього є побудова змісту та структури тексту, а також таких мовних засобів, як і в усій сукупності були б доступні для розуміння тексту. Тому під час створення публіцистичного тексту переважно використовуються такі схвалені та типові мовні засоби, які зможе адекватно сприйняти широке коло читачів.

“But the industry’s growth has relied on heavy use of toxic chemicals and now **growers** face heightened restrictions on some of their most favored chemicals: **soil fumigants**” [19]. – Проме підйом промисловості в значній мірі покладався на широке застосування токсичних хімікатів, і тепер **фермери** зіткнулися з посиленими обмеженнями на використання препаратів, яким надавали перевагу, таких як **грунтовий фумігант**. У цьому уривку статті можна побачити використання таких специфічних лексичних одиниць, як «**growers**» – «**фермери**», «**soil fumigants**» – «**грунтовий фумігант**». У першому випадку «**growers**» – «**виробник сільськогосподарської продукції (садівник, овочівник)**» автор статті-оригіналу використовує нетермінологічну лексему задля точності висловлювання на надання певної розмовності повідомленню, оскільки спеціалізація видання – це сільське господарство, тому очікується, що читачами будуть люди, які знайомі з лексикою, та їм не треба спро-

щувати чи пояснювати певні терміни, а ми обрали перекласти «**growers**» генералізованим нейтральним «**фермери**».

Зазначена особливість публіцистичного мовлення стає причиною певних обмежень на використання в текстах різних художньо-образних засобів і прийомів (метафор, алюзій) у кількісному і в якісному плані. Принцип загальнодоступності полягає у тому, щоб переданий зміст залишався зрозумілим усім членам суспільства. Через це під час написання публіцистичного тексту, де можливо, виключається все, що може виявитись складним для розуміння повідомлення «середнім» читачем. Таким чином, публіцистичні тексти характеризуються незначною кількістю художньо-образних прийомів, що можна пояснити тим, що важливою особливістю публіцистичного тексту є використання найбільш типових для цієї сфери суспільного життя засобів вираження матеріалу, найбільш частих лексичних одиниць, характерних для цього часу. Актуальність змісту змушує журналіста шукати нові форми його вираження, загальнозрозумілі та водночас відмінні своєю свіжістю та новизною [7, с. 67].

Висновки. Проаналізувавши все вищезгадане, можна дійти висновку, що терміни галузі сільського господарства є особливим видом термінології, який потребує детального вивчення з метою правильного тлумачення та перекладу. Терміни, які покликані наповнити тексти точністю, достовірністю та однозначністю, можуть викликати певні труднощі в розумінні інформації, націленої на широкий загал людей. Перекладачеві варто враховувати обмеження, які вводить сільськогосподарча термінологія в текст, не лише створюючи вузьконаправлене повідомлення, а й окреслюючи певне коло читачів, яким будуть зрозумілими думки автора, оскільки термінологія сільського господарства об’єднує знання з багатьох вузькоспеціалізованих наук, створюючи велику кількість омонімічних термінів, що, своєю чергою, створює труднощі для правильного вибору терміна та досягнення адекватності в перекладі тексту загалом.

Література:

1. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык : Учебник для вузов. 5-е изд., испр. и доп. Москва : Флинта: Наука, 2002. 384 с.
2. Белогуб А. Л. Терминологика как выразитель культуры своей страны (на материале немецкого языка). *Нові підходи до філології у вищій школі* : Збірник наук. праць. Запоріжжя : ЗДУ. 1998. С. 9–10.
3. Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад. Вінниця : Нова книга, 2010. 232 с.
4. Блинова О. И. 7. Термин и его мотивированность. Термин и культура речи. Москва : Наука, 1981. С. 72–86.
5. Бублик И. Ф. Особенности перевода публицистического текста. *Вчені записки Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»*. 2012. Т. 18, кн. 2. С. 105–113.
6. Д’яков А., Кияк Т., Куделько З. Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ : KM Academia, 2000. 218 с.
7. Еранова Н. А. Неологизмы в письменных публицистических текстах. *Альманах современной науки и образования*. Тамбов : Грамота, 2008. № 8 (15): в 2-х ч. Ч. I. С. 67–69.
8. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрові стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
9. Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй О. Д. Теорія та практика перекладу (німецька мова). Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця : Нова книга, 2006. 592 с.

10. Костенко Л. М. Вмотивованість терміна. *Нова філологія*. 2002. № 1 (12). С. 380–382.
11. Мазур О. Критика художнього перекладу: нарис методології. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*. 2018. Вип. 31. С. 208–215.
12. Ращевская Е. П., Ахунзянова Ф. Т., Ёлшина Т. А., Зябликов А. В., Русский язык и культура речи : учебное пособие. Кострома : Изд-во Костромского гос. технол. ун-та, 2011. 177 с.
13. Топилина С. Н. К проблеме выделения газетно-публицистического стиля. *Альманах современной науки*. 2008. № 8. С. 186–188.
14. Узунова М. Н. Лексические трудности перевода немецкоязычных публицистических текстов по экономике. URL: <http://os.x-pdf.ru/20ekonomika/618652-1-udk8111122-leksicheskie-trudnosti-perevoda-nemecokoyazichnih-public.php>
15. Урванцева Н. Функции термина в текстах средств массовой информации. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/funksii-termina-v-tekstah-sredstv-massovoy-informatsii>
16. Gardeners' Question Time. *Gardener's World*. November 2017. P. 116–120.
17. Pruning the Crowns of Trees. *Gardener's World*. November 2017. P. 81–83.
18. Crawfort, Emma. 10 Ways Climate Change Will Affect Your Gardening. *Gardener's World*. July 2017. P. 127–129.
19. Guthman Julie. Strawberries Embody California Agriculture's Conflicts. *U.S. News & World Report L.P.* 23 Jan. 2018, 5:40. URL: www.usnews.com/news/best-states/articles/2018-01-23/healthy-to-eat-unhealthy-to-grow-strawberries-embodiment-contradictions-of-california-agriculture
20. Osuagwu A. N., Ekpo I. A., Okpako E. C., Otu P., Ottoho E. The Biology, Utilization and Phytochemical Composition of the fruits and leaves of *Gongronema latifolium* Benth. *Agrotechnol* 2: 115. 2013. URL: <https://www.omicsonline.org/proceedings/the-biology-utilization-and-phytochemical-composition-of-the-fruits-and-leaves-of-gongronema-latifolium-benth-15512.html>

Мазур Е. В., Сторожук А. И. Сельскохозяйственные термины в публицистических текстах: функциональный и переводческий аспекты

Аннотация. Статья посвящена исследованию функциональных особенностей терминов сельского хозяйства в текстах публицистического стиля, релевантных для перевода. Среди жанровых особенностей текстов публицистического стиля особенное место занимает его лексическое наполнение, включая терминологическое. В статье описываются основные функциональные особенности использования терминов сельского хозяйства в статьях публицистического стиля, релевантные для их адекватной передачи в англо-украинском переводе. Точность и стилистическая нейтральность терминов позволяет точно и ёмко выражать понятия из отраслей научной и технической деятельности человека, в частности сельского хозяйства. То есть термин, в первую очередь, выполняет информативную функцию в публицистических текстах аграрной тематики. Однако в публицистике есть не только необходимость донести информацию быстро и достоверно, а и доступным и интересным способом объяснить тему широкой аудитории читателей; эта проблема, стоящая перед автором статьи,

реализует прагматическую функцию публицистического текста в целом и использования узконаправленной терминологии в частности. Сельскохозяйственная терминология, в свою очередь, вводит определенные ограничения в стилистику публицистического текста, смещая акцент с прагматического влияния на аудиторию читателей на информативность текста в рамках выбранной тематики. Широкая тематическая разветвленность сельскохозяйственной терминологии и включение терминологий смежных наук наряду с введением новых понятий являет проблему поиска словарных эквивалентов для терминологем, использованных с информативной целью. В то же время термины, используемые с прагматической целью, в особенности те, которые приобрели дополнительные контекстуальные значения, требуют нахождения окказиональных лексических соответствий и/или перевода иным способом, таким как компенсация, контекстуальное растолкование и другие виды лексико-семантических трансформаций.

Ключевые слова: перевод, термин, публицистический стиль, функция, информативность, прагматика, эквивалент, трансформация.

Mazur O., Storoshuk O. Agricultural terminology in journalistic texts: functional and translation aspects

Summary. The article is devoted to the study of functional peculiarities of agricultural terminology in the journalistic texts relevant to translation. Among all genre peculiarities of journalistic texts, its lexical abundance plays a significant role, terminology being one of the most important issues. In this article the main functional peculiarities of using agricultural terminology in the journalistic articles, relevant to their adequate representation in English-Ukrainian translation are depicted. Accuracy and stylistic neutrality of terminology allows expressing concepts of scientific and technical activities of a person, including agriculture, accurately and precisely. That is to say, terminology functions as informational point in journalistic texts on agriculture. The importance to deliver the information quickly and authentically and, at the same time, to display the subject to wide range of readers easily and in an interesting manner implements pragmatical function of journalistic text in general and the use of highly specialized terminology particularly. Agricultural terminology in its turn introduces certain limitation in stylistics of journalistic texts, shifting the stress from pragmatical effect on reader to informational content of the text framed by its certain subject matter. High thematic branching of agricultural terminology and the use of terminology of contiguous sciences along with the newly-coined terms forms a problem of finding lexical equivalents for the terms used with an informative purpose. At the same time the terms used with a pragmatic purpose, especially those gained additional contextual meanings, need occasional lexical equivalent to be found and/or to be translated in other way using compensation, contextual explication and other types of lexical and semantic transformations.

Key words: translation, terms, journalism, function, informational content, pragmatics, equivalent, transformation.